

ΣΥΝΟΠΤΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Πανελλήνιος Διαγωνισμός Υποψηφίων Δικηγόρων Β' 2023

Αναστασία Κοντού

Δικηγόρος, ΜΔΕ Αστικού Δικαίου

Οκτώβριος 2023

I. Κληρονομική διαδοχή και κληρονομικό δικαίωμα

Κατά το θάνατο του προσώπου η περιουσία του ως σύνολο (κληρονομιά) περιέρχεται από το νόμο ή από διαθήκη σε ένα ή περισσότερα πρόσωπα (κληρονόμοι) **(ΑΚ 1710 παρ.1)**.

Αντικείμενο της κληρονομικής διαδοχής είναι η **κληρονομιά**, δηλαδή το περιουσιακό σύνολο του αποβιώσαντος που επιδέχεται χρηματικής αποτίμησης (δηλ. το σύνολο των εννόμων σχέσεων που έχουν περιουσιακό χαρακτήρα, των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων του αποβιώσαντος). Εξαιρούνται οι αυστηρά προσωποπαγείς σχέσεις (πχ. προσωπικές δουλείες, πληρεξουσιότητα κ.α), οι οποίες παύουν με το θάνατο.

Βασικό χαρακτηριστικό της κληρονομικής διαδοχής είναι η **καθολικότητα** →

δηλαδή ο κληρονόμος **υπεισέρχεται σε όλες τις έννομες σχέσεις** του αποθανόντος, έτσι αναλαμβάνει εκτός από το σύνολο του ενεργητικού της κληρονομιάς και το παθητικό, δηλαδή τις υποχρεώσεις του αποθανόντος (χρέη κληρονομιάς).

Χρόνος της επαγωγής της κληρονομιάς είναι ο χρόνος θανάτου του κληρονομούμενου **(ΑΚ 1711)**.

II. Υποκείμενο κληρονομικής διαδοχής

1. Κληρονόμος

Κληρονόμος μπορεί να γίνει εκείνος που κατά το χρόνο της επαγωγής **βρίσκεται στη ζωή ή έχει τουλάχιστον συλληφθεί**. Δηλαδή, κάθε φυσικό (και νομικό) πρόσωπο, **εφόσον υπάρχει λόγος κληρονομικής διαδοχής**. Κληρονόμος μπορεί να γίνει και το τέκνο που γεννήθηκε ύστερα από μεταθανάτια τεχνητή γονιμοποίηση **(ΑΚ 1711)**.

III. Αποδοχή και αποποίηση της κληρονομιάς

Το κληρονομικό δικαίωμα που αποκτά ο κληρονόμος από την επαγωγή της κληρονομιάς είναι προσωρινό, τελεί υπό την διαλυτική αίρεση της αποποίησης. Οριστικό γίνεται με την απώλεια του δικαιώματος αποποίησης.

Αυτό γίνεται με **3** τρόπους.

1. **Ρητή αποδοχή της κληρονομιάς** (πχ συμβολαιογραφική αποδοχή)
2. **Σιωπηρή αποδοχή** (συνάγεται από τις πράξεις πχ έκδοση κληρονομητηρίου)

3. **Πλασματική αποδοχή** ΑΚ 1850 εδ.β'. Ο προσωρινός κληρονόμος παραλείπει να αποποιηθεί εντός της προθεσμίας των 4 μηνών από την γνώση του θανάτου ή το λόγο επαγωγής (πχ. με την εύρεση διαθήκης ένα χρόνο μετά το θάνατο (λόγος επαγωγής) εκκινεί εκ νέου η 4μηνη προθεσμία αποποίησης για εκείνον που ο διαθέτης εγκαθιστά ως κληρονόμο. Κάθε φορά που κάποιος καλείται στην κληρονομιά από διαφορετικό λόγο (πχ περισσότερες διαθήκες ή ακύρωση διαθήκης και επέλευση εξ αδιαθέτου διαδοχής) εκκινεί νέα 4μηνη προθεσμία αποποίησης), τεκμαίρεται αμάχητα ότι έχει αποδεχθεί.

Η αποδοχή δεν ανακαλείται ΑΚ 1857

Για την κτήση κυριότητας επί ακινήτων απαιτείται η μεταγραφή της αποδοχής της κληρονομιάς ΑΚ 1846, 1193.

IV. Ευεργέτημα της απογραφής

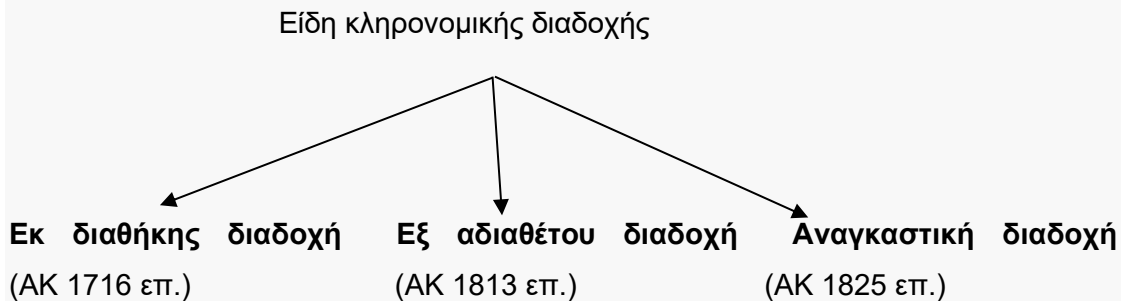
Ο κληρονόμος ως καθολικός διάδοχος ευθύνεται για τα χρέη της κληρονομιάς απεριόριστα και με την δική του προσωπική περιουσία ΑΚ 1901.

Όταν η κληρονομιά είναι κατάχρηη → δυνατότητα αποδοχής με το ευεργέτημα της απογραφής ΑΚ 1902, ώστε ο κληρονόμος να μην ευθύνεται για τα χρέη της κληρονομιάς με την προσωπική του περιουσία. Ο κληρονόμος με απογραφή ευθύνεται για τις υποχρεώσεις της κληρονομιάς έως το ενεργητικό της ΑΚ 1904 και 1905.

Οι ανήλικοι (ΑΚ 1527 εδ. α'), όσοι τελούν υπό επιτροπεία (ΑΚ 1625 παρ. 2) και όσοι τελούν σε καθεστώς στερητικής ή επικουρικής δικαστικής συμπάρστασης (ΑΚ 1678 παρ. 4) αποδέχονται εκ του νόμου με το ευεργέτημα της απογραφής ΑΚ 1902 εδ'β.

V. Λόγοι κλήσης στην κληρονομιά

Ο Κληρονόμος μπορεί να αποκτήσει την κληρονομιά από το νόμο ή από διαθήκη (ΑΚ 1710 παρ. 1).

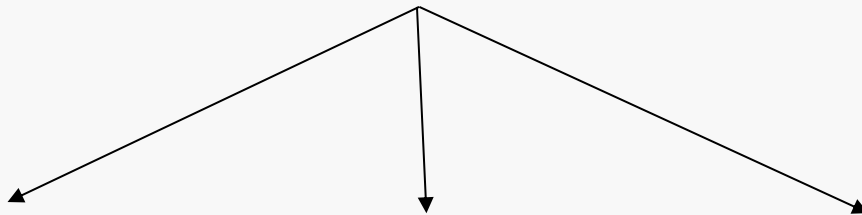

A. Εκ διαθήκης διαδοχή: Μονομερής «αιτία θανάτου» δικαιοπραξία όταν δεν υπάρχει διαθήκη.

- **Απεριόριστα ανακλητή** (για την ανάκληση διαθήκης βλ. ΑΚ 1763 – 1767).
- **Αυστηρά τυπική.** Εάν δεν καταρτιστεί, όπως ο νόμος προβλέπει (βλ. ΑΚ 1721 επ.) είναι άκυρη. Πρέπει, δηλαδή να καταρτιστεί με την τήρηση των διατυπώσεων ενός από τα είδη διαθήκης (βλ. παρακάτω) που προβλέπει ο νόμος.
- **Συντάσσεται μόνο αυτοπροσώπως** με ποινή ακυρότητας ΑΚ 1716.
- Για τα πρόσωπα που είναι ανίκανα να συντάξουν διαθήκη βλ. ΑΚ 1719
- **Αρχή της ισοτιμίας των διαθηκών:** Κάθε διαθήκη μπορεί να συμπληρώνεται ή να ανακαλείται ολικά ή μερικά με διαθήκη άλλου είδους.
- **Προϋποθέσεις κύρους του περιεχομένου της διαθήκης – Άκυρη και Ακυρώσιμη διαθήκη (ΑΚ 1781-1789)**
  1. Διάταξη που δεν αντιβαίνει στο νόμο ή τα χρηστά ήθη (ΑΚ 174, 178-179 + βλ. ιδίως ΑΚ 1716, 1717, 1718, 1719, 1756, 1781, 1789, 1827 κ.α). Απόλυτη ακυρότητα → η διάταξη θεωρείται σαν να μην έχει γραφεί.
  2. Διάταξη σαφής ΑΚ 1781
  3. Διάταξη αντιστοιχούσα στη βούληση του διαθέτη ΑΚ 1783
  4. Βούληση απαλλαγμένη από ελαττώματα ΑΚ 1782 – 1786
  5. Διάταξη μη εξαρτώμενη από γνώμη άλλου ΑΚ 1789
- **Ερμηνεία διαθήκης:** Όταν η διαθήκη έχει ασάφειες → διάσωση κύρους με ερμηνεία.
  - Μέθοδος ερμηνείας
    1. Αναζήτηση αληθινής βούλησης διαθέτη (ΑΚ 173).

2. Αναζήτηση με βάση στοιχεία εκτός κειμένου (πχ. έγγραφα του διαθέτη, σχέδια διαθήκης κλπ), εφόσον, όμως, η εικαζόμενη βούληση του διαθέτη βρίσκει κάποιο έρεισμα στο κείμενο της διαθήκης.
3. Εφαρμογή ειδικών ερμηνευτικών κανόνων ΑΚ 1970 επ.

4.Είδη (τύποι) Διαθήκης

Ιδιόγραφη Διαθήκη (ΑΚ 1721)

1. Γράφεται ολόκληρη με το χέρι του διαθέτη (ΑΚ 1718).
2. Χρονολογείται.
3. Υπογράφεται από αυτόν.
4. Ανακαλείται με καταστροφή ή επιχείρηση μεταβολών (βλ. ΑΚ 1765).

Μυστική διαθήκη (ΑΚ 1738)

1. Κατάρτιση διαθήκης.
2. Παράδοση στον συμβ/γράφο παρουσία μαρτύρων.
3. Ανακαλείται με ανάληψη εγγράφου από συμβ/γράφο (ΑΚ 1766).

Δημόσια διαθήκη (ΑΚ 1724)

1. Σύνταξη ενώπιον συμβ/γράφου παρουσία 3 μαρτύρων ή δεύτερου συμβ/γράφου (για τα συμπράττοντα πρόσωπα και τα κωλύματα τους βλ. ΑΚ 1725-1731)
2. Ανακαλείται με δήλωση ενώπιον του συμβ/γράφου (βλ. ΑΚ 1763 περ.2).

Β. Εξ αδιαθέτου διαδοχή ΑΚ 1813 επ.: Όταν δεν υπάρχει διαθήκη ή στο μέτρο που δεν υπάρχει ή έχει ανακληθεί/ακυρωθεί/ματαιωθεί ολικά ή μερικά.

- Ο νομοθέτης καλεί τους συγγενείς να κληρονομήσουν με σειρά προτεραιότητας **βάσει του βαθμού συγγενειάς τους** με τον αποθανόντα, **ταξινομώντας τους σε τάξεις = σύστημα γενεών.**
- Για το κληρονομικό δικαίωμα του επιζώντος συζύγου βλ. ΑΚ 1820.
«Εκείνος από τους συζύγους που επιζεί καλείται, ως κληρονόμος εξ αδιαθέτου, με τους συγγενείς της **πρώτης τάξης στο τέταρτο και με τους συγγενείς των άλλων τάξεων στο μισό της κληρονομίας.** Επί πλέον παίρνει **ως εξάιρετο**, ανεξάρτητα από την τάξη με την οποία καλείται, τα έπιπλα, σκεύη, ενδύματα και άλλα τέτοια οικιακά αντικείμενα που τα χρησιμοποιούσαν είτε μόνος εκείνος που επιζεί είτε και οι δύο σύζυγοι...»

- Σύζυγος θεωρείται και ο συμβίος από σύμφωνο συμβίωσης.
- Μεταξύ των συγγενών εφαρμόζεται πάντα ο κανόνας: ο πλησιέστερος συγγενής απωθεί τον απώτερο.

Το σύστημα έχει σχηματικά ως εξής και εφαρμόζεται σε κάθε τάξη:

Στην **1^η τάξη** καλούνται οι **κατιόντες** (τα παιδιά) του κληρονομούμενου ΑΚ 1813 που κληρονομούν κατ'ισομοιρία + ο επιζών **σύζυγος** που κληρονομεί στο $\frac{1}{4}$ ΑΚ 1820. Κάθε παιδί του κληρονομούμενου μαζί με τα παιδιά του (εγγόνια του κληρονομούμενου) **αποτελεί μία ρίζα**.

Εάν ο κατιών εκπέσει (έχει αποβιώσει ή αποποιηθεί) στη θέση του έρχονται τα παιδιά του (εγγόνια κληρονομούμενου) = **διαδοχή κατά ρίζες**.

Εάν ένα από τα εγγόνια εκπέσει, η μερίδα του θα προσauξήσει τη μερίδα του άλλου εγγονιού, δηλαδή του άλλου μέρους της ίδιας ρίζας (**προσαύξηση του ομόρριζους**).

Εάν δεν υπάρχουν εγγόνια ή εκπέσουν, το μερίδιο του θα προσauξήσει τη μερίδα τη μερίδα που αντιστοιχεί στην άλλη ρίζα, δηλαδή τη ρίζα του άλλου παιδιού του κληρονομούμενου (**προσαύξηση στους συγκληρονόμους**).

Εάν δεν υπάρχουν συγγενείς της πρώτης τάξης ή όλοι εκπέσουν, τότε μόνο θα κληθούν οι συγγενείς της δεύτερης τάξης κ.ο.κ.

Πχ. Έστω ο Κληρονομούμενος Κ έχει δύο τέκνα Α + Β. Ο Α έχει επίσης 2 τέκνα Γ + Δ. Η Β έχει επίσης ένα τέκνο, τον Ε. Πως κληρονομούν;

Καλούνται στην 1^η τάξη της εξ αδιαθέτου διαδοχής τα τέκνα του Κληρονομούμενου Α + Β, καθώς ως πλησιέστεροι συγγενείς αποκλείουν τα δικά τους τέκνα Γ, Δ και Ε. Οι Α+Β θα κληρονομήσουν κατ'ισομοιρία → δηλ. ο καθένας θα πάρει από $\frac{1}{2}$ της κληρονομιάς (ΑΚ 1813).

Αν ο Α αποποιηθεί, η κληρονομική του μερίδα ($\frac{1}{2}$ της κληρονομιάς) θα περιέλθει στη ρίζα του, δηλ στα τέκνα του Γ + Δ, τα οποία θα πάρουν από $\frac{1}{4}$ ($\frac{1}{2} : 2$) = διαδοχή κατά ρίζες.

Αν ο Γ εκπέσει, ο οποίος δεν έχει κατιόντες δικούς του, η μερίδα του θα προσαυξήσει τη μερίδα του Δ (προσαύξηση του ομόρριζους).

Αν εκπέσει και ο Δ (ή οι Γ και Δ δεν υπήρχαν), η μερίδα του θα περιέλθει στην άλλη ρίζα της γενεάς του, δηλαδή στη Β (προσαύξηση στους συγκληρονόμους).

Γ. Αναγκαστική διαδοχή ΑΚ 1825 επ.: Όταν ο διαθέτης **δεν εγκατέστησε** καθόλου με διαθήκη κληρονόμους του συγκεκριμένα συγγενικά πρόσωπα (**κατιόντες/γονείς/επιζώντα σύζυγο = αναγκαίοι «μεριδούχοι»**) ή τους **άφησε λιγότερα από όσα ο νόμος ορίζει** → **νόμιμη μοίρα** που ισούται με το $\frac{1}{2}$ της εξ'αδιαθέτου μερίδας τους.

Κάθε περιορισμός του μεριδούχου από τη διαθήκη, όσο βαρύνει τη νόμιμη μοίρα, θεωρείται σαν να μην έχει γραφεί ΑΚ 1829.

Υπολογισμός της νόμιμης μοίρας ΑΚ 1831

1. Αξία της κληρονομιάς κατά το χρόνο του θανάτου του κληρονομούμενου - χρέη και δαπάνες κηδείας και απογραφής της κληρονομιάς = **Πραγματική κληρονομιά.**
2. Πραγματική κληρονομιά + οτιδήποτε ο κληρονομούμενος παραχώρησε, όσο ζούσε, **χωρίς αντάλλαγμα σε μεριδούχο** είτε με δωρεά είτε με άλλο τρόπο (λχ. γονική παροχή) **οποτεδήποτε και αν την έκανε + οποιαδήποτε δωρεά που ο κληρονομούμενος έκανε σε τρίτο στα τελευταία δέκα χρόνια πριν από το θάνατο του, εκτός αν την επέβαλαν λόγοι ευπρέπειας ή ιδιαίτερο ηθικό καθήκον = πλασματική κληρονομιά.**
3. Επί της πλασματικής κληρονομιάς βρίσκουμε την εξ'αδιαθέτου μερίδα του κληρονόμου και τη **διαιρούμε με 2 = νόμιμη μοίρα.**

Μέμψη άστοργης δωρεάς ΑΚ 1835: κάθε δωρεά εν ζωή του κληρονομούμενου, η οποία κατά το άρθρο 1831 υπολογίζεται στην κληρονομιά, μπορεί να ανατραπεί, εφόσον (και στο μέτρο) που η κληρονομιά που υπάρχει κατά το χρόνο του θανάτου του κληρονομούμενου δεν επαρκεί για να καλύψει τη νόμιμη μοίρα

VI. Αποκλήρωση (υπό στενή έννοια) ΑΚ 1839

Είναι η **στέριση της νόμιμης μοίρας** του μεριδούχου από τον διαθέτη με διάταξη τελευταίας βούλησης για τους **λόγους που περιοριστικά απαρριθμούνται στο άρθρο ΑΚ 1840 -1842:**

1. Ο διαθέτης μπορεί να αποκληρώσει τον κατιόντα αν αυτός :
1. επιβουλεύθηκε τη ζωή του διαθέτη, του συζύγου ή άλλου κατιόντος του

διαθέτη· 2. προκάλεσε με πρόθεση σωματικές κακώσεις στο διαθέτη ή στο σύζυγο του, από τον οποίο κατάγεται ο κατιών 3. έγινε ένοχος κακουργήματος ή σοβαρού πλημμελήματος με πρόθεση, κατά του διαθέτη ή του συζύγου του· 4. αθέτησε κακόβουλα την υποχρέωση που είχε από το νόμο να διατρέφει το διαθέτη· 5. ζει βίο άτιμο ή ανήθικο, παρά τη θέληση του διαθέτη. Η αποκλήρωση για το λόγο αυτό είναι άκυρη, αν ο κατιών κατά το θάνατο του διαθέτη είχε οριστικά εγκαταλείψει τον άτιμο ή ανήθικο βίο. (ΑΚ 1841).

2. Ο διαθέτης μπορεί να αποκληρώσει το γονέα του αν συντρέχει ένας από τους λόγους αποκλήρωσης που αναφέρονται στο προηγούμενο άρθρο αριθ. 1, 3 και 4 (ΑΚ 1841).
3. Ο διαθέτης μπορεί να αποκληρώσει το σύζυγο του, αν κατά το χρόνο του θανάτου είχε δικαίωμα να ασκήσει αγωγή διαζυγίου για βάσιμο λόγο αναγόμενο σε υπαιτιότητα του συζύγου του (ΑΚ 1842).

Ο λόγος της αποκλήρωσης **πρέπει να υπάρχει κατά το χρόνο που συντάσσεται η διαθήκη και να αναφέρεται σ' αυτήν**. Εκείνος που επικαλείται την αποκλήρωση οφείλει να αποδείξει το λόγο της (ΑΚ 1843).

VII. Κληρονομική αναξιοότητα ΑΚ 1860

Ανάξιος να κληρονομήσει είναι **περιοριστικά**: 1. εκείνος που από πρόθεση θανάτωσε ή αποπειράθηκε να θανατώσει τον κληρονομούμενο, τα τέκνα, τους γονείς ή το σύζυγο του κληρονομούμενου, 2. εκείνος που καταδικάστηκε για ψευδή καταμήνυση του κληρονομούμενου για κακούργημα, 3. εκείνος που από πρόθεση εμπόδισε παράνομα τον κληρονομούμενο να συντάξει ή να ανακαλέσει διαθήκη, 4. εκείνος που με απάτη παρακίνησε ή παράνομα ή αντίθετα προς τα χρηστά ήθη με απειλή ανάγκασε τον κληρονομούμενο να συντάξει ή να αλλάξει διαθήκη, 5. εκείνος που αλλοίωσε ή εξαφάνισε τη διαθήκη του κληρονομούμενου.

Η αναξιοότητα κηρύσσεται με δικαστική απόφαση - τη σχετική αγωγή έχει δικαίωμα να εγείρει όποιος έχει έννομο συμφέρον από τον παραμερισμό του ανάξιου είτε μόνο αυτού του ίδιου είτε άλλου που καλείται ύστερα απ' αυτόν. Η αγωγή παραγράφεται δύο χρόνια μετά την επαγωγή της κληρονομίας στον ανάξιο - αν πρόκειται για ανάξιο καταπιστευματοδόχο, η παραγραφή αρχίζει από την επαγωγή στον κληρονόμο (ΑΚ1862).

VIII. Νομιμοποίηση και προστασία κληρονόμου

A. Κληρονομητήριο ΑΚ 1956 επ.: Πιστοποιητικό που παράγει νόμιμο τεκμήριο ότι ο αναγραφόμενος είναι κληρονόμος.

Σκοπός: προστασία καλόπιστων τρίτων που συναλλάσσονται με τον αναγραφόμενο για την περίπτωση που τελικά αυτός δεν είναι ο αληθινός κληρονόμος. Σε αυτή την περίπτωση η δικαιοπραξία παραμένει ισχυρή υπέρ του τρίτου.

Το τεκμήριο καλύπτει μόνο την έλλειψη κληρονομική ιδιότητα του αναγραφόμενου ως κληρονόμου και όχι άλλα νομικά ελαττώματα, όπως πχ. η έλλειψη κυριότητας εκ μέρους του κληρονομούμενου.

B. Αγωγή περί κλήρου ΑΚ 1871 (δικαστική προστασία κληρονόμου)

Ο κληρονόμος έχει δικαίωμα να απαιτήσει από εκείνον που κατακρατεί **ως κληρονόμος** αντικείμενα της κληρονομίας (νομέα της κληρονομίας) **την αναγνώριση του κληρονομικού δικαιώματος και την απόδοση της κληρονομίας** ή κάποιου αντικειμένου από αυτήν.